

СУТЬ ТА ЕЛЕМЕНТИ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

Гаман Г.О.

Одеський національний політехнічний університет

Податки – це обов’язкові внески до бюджету відповідного рівня або до позабюджетного фонду, які здійснюються платниками в порядку та на умовах, визначених законодавчими актами. Це узаконена форма відчуження власності юридичних та фізичних осіб до бюджету відповідного рівня (в розмірах і в строки, передбачені в законі) на принципах обов’язковості, безповоротності, індивідуальної безоплатності.

За допомогою податків держава перерозподіляє частину прибутку підприємств та підприємців, доходів громадян, спрямовуючи її на розвиток виробництва та спеціальної інфраструктури, на інвестиції в капіталомісткі та фондомісткі галузі з тривалими термінами окупності проведених витрат: залізниці та автостради, видобувні галузі, електростанції тощо. В сучасних умовах значні кошти з бюджету повинні бути спрямовані на розвиток сільськогосподарського виробництва, відставання якого найбільш суттєво відображається на всьому стані економіки країни та життєвому рівні населення країни.

Податок на прибуток є прямим податком, який має важливе фіскальне значення і широкі можливості для регулювання та стимулювання підприємницької діяльності. За допомогою податку на прибуток можна регулювати такі процеси:

- вибір правової форми організації бізнесу;
- розподіл прибутку (на споживання чи накопичення);
- вибір методів фінансування інвестицій (самофінансування або залучення позичкових коштів);
- розподіл трудових та матеріальних ресурсів між окремими сферами господарської діяльності;
- розподіл та перерозподіл ВВП;
- регулювання темпів економічного зростання на макrorівні.

Податок на прибуток підприємств є одним із видів прямого оподаткування – прибуткового, і оподатковує доходи юридичних осіб, на відміну від прибуткового податку, який стягується з громадян.

Податок на прибуток підприємств в Україні має дуже значне фіскальне значення, чим відрізняється від аналогічних податків в економічно розвинутих країнах. Це обумовлено перш за все пропорціями в розподілі ВВП, які склалися історично: в централізовано-плановій економіці основну масу доходів бюджету становили надходження від державних підприємств і досить незначну - податки з населення, оскільки штучно стримувався фонд споживання і збільшувався фонд нагромадження. В нинішніх умовах поступово вирівнюється співвідношення між фондом споживання і нагромадження, наслідком чого є поступове зменшення бюджетного значення податку на прибуток підприємств і збільшення – прибуткового податку з громадян.

Податок на прибуток підприємств крім значного фіскального значення має й широкі можливості для регулювання і стимулювання підприємницької діяльності. За допомогою цього податку держава може здійснювати стимулюючий вплив на розвиток окремих галузей або регіонів, на виробництво пріоритетних товарів, робіт, послуг, на пошкваллення інвестиційної та інноваційної діяльності та розвиток конкурентних відносин тощо. Цей вплив може здійснюватись за рахунок диференціації ставок оподаткування і надання пільг, амортизаційної політики, податкового кредиту та податкових знижок.

Таким чином, до переваг податку на прибуток підприємств можна віднести значні можливості для регулюючого впливу на виробничу сферу. Крім того, пряма залежність суми податку від отриманого прибутку забезпечує соціальну справедливість цієї форми оподаткування.

До недоліків цього податку слід віднести досить складний порядок його визначення, що створює проблеми як для платників, так і для контролюючих органів, значні можливості щодо ухилення від сплати. Крім того, прибуток у ринковій економіці – це величина нестабільна, його розмір постійно коливається на різних фазах економічного циклу, а тому, оподаткування прибутку, з однієї сторони, є «вбудованим стабілізатором» економічного розвитку, тобто автоматично пом'якшує циклічні коливання економіки, а з іншої – створює проблеми для фомування бюджетних надходжень у періоди економічного спаду.

Доходи визначаються на підставі первинних документів, що підтверджують отримання платником податку доходів, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, встановлених розділом II цього Кодексу.

Суми, відображені у складі доходів платника податку, не підлягають повторному включенню до складу його доходів.

Дохід від операційної діяльності визнається в розмірі договірної (контрактної) вартості, але не менше ніж сума компенсації, отримана в будь-якій формі, в тому числі при зменшенні зобов'язань, та включає:

- дохід від реалізації товарів, виконаних робіт, наданих послуг, у тому числі винагороди комісіонера (повіреного, агента тощо); особливості визначення доходів від реалізації товарів, виконаних робіт, наданих послуг для окремих категорій платників податків або доходів від окремих операцій;
- дохід банківських установ, до якого включаються:
 - а) процентні доходи за кредитно-депозитними операціями (в тому числі за кореспондентськими рахунками) та цінними паперами, придбаними банком;
 - б) комісійні доходи, в тому числі за кредитно-депозитними операціями, наданими гарантіями, розрахунково-касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, операціями з цінними паперами, операціями на валютному ринку, операціями з довірчого управління;
 - в) прибуток від операцій з торгівлі цінними паперами;
 - г) прибуток від операцій з купівлі/продажу іноземної валюти та банківських металів;
 - г) позитивне значення курсових різниць;
 - д) надлишкові суми страхового резерву та суми заборгованості, що підлягають включенню до складу доходів;
 - е) доходи від відступлення права вимоги боргу третьої особи або виконання вимоги боржником (факторингу) згідно з пунктом 153.5 статті 153 цього Кодексу;
 - є) дохід, пов'язаний з реалізацією заставленого майна;
 - ж) інші доходи, прямо пов'язані зі здійсненням банківських операцій та наданням банківських послуг;
- з) інші доходи, передбачені цим розділом.

Отже, податок на прибуток підприємств зазнав і зазнаватиме певних «перетворень» у порядку визнання доходів та витрат, обчислення об'єкта оподаткування, класифікації груп основних засобів, інших необоротних активів і нематеріальних активів, а також у регулюванні ставки податку та порядку оподаткування операцій особливого виду. До подальших шляхів удосконалення податку на прибуток підприємств в умовах упровадження Податкового кодексу України належать такі:

1. Зниження податкового навантаження, що стимулюватиме вивільнення коштів підприємств для інвестицій, у міру фіскальної пруденційності та здійсненості;
2. Розширення спектра джерел інвестування шляхом залучення зовнішніх ресурсів сприятиме фінансовому оздоровленню економіки в цілому;
3. Державне регулювання цін на продукцію монопольних утворень і розвиток конкурентних відносин між суб'єктами господарювання;
4. Посилення ролі адміністрування податку на прибуток підприємств між державою та суб'єктами господарювання.

Отже, податок на прибуток підприємств – один із бюджетоутворюючих податків, який відіграє винятково важливу роль у фінансовому житті країни. Він водночас є важливим фактором, що визначає умови існування підприємства, умови функціонування державного бюджету та економічної системи в цілому. Національна економіка являє собою складну єдність протилежних інтересів держави та приватного підприємництва. За таких умов адміністрування податку на доходи підприємств має бути максимально виваженим та обачливим. Крім того, податок на прибуток – це своєрідний індикатор ділової активності національної економіки та мірило добробуту суб'єктів господарювання. Таким чином, покращання адміністрування прибуткового податку як основного напрямку вдосконалення сприятиме прозорості взаємовідносин між державою та підприємствами, внаслідок чого зростатиме добробут громадян України.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755> – 17.
2. Про оподаткування прибутку підприємств : закон України від 28.12.1994 № 334/94-ВР. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Лондар С. Л. Моделювання надходжень із податку на прибуток підприємств в умовах українського економічного середовища / С. Л. Лондар // Фінанси України. – 2010. – № 12. – С. 12–20.